

Szabó Dániel¹: **Tanulmánykötet az alföldi festészet megteremtőjéről –
Recenzió**

A Tornyai János Múzeum gondozásában jelent meg, Tornyai János festő születésének 150. évfordulója tiszteletére kiadott tanulmánykötet és kiállítási katalógus, Tornyai címmel. A kötet szerkesztője dr. Nagy Imre (művészettörténész, Tornyai János Múzeum nyugalmazott múzeumigazgatója). A szerzők dr. Nagy Imre, dr. Tóth Károly (művészettörténész) és Nátyi Róbert (SZTE Bartók Béla Művészeti Kar dékánja) öt tanulmányban járják körbe Tornyai János festő munkásságát. A kötet kézbe véve minőségi, a festőművész egész oldalas képein túl a nagyközönség számára eddig sehol sem publikált archív felvételek és festményreprodukciók is megtalálhatók.

Az előszóban dr. Miklós Péter (történész, a Kodolányi János Egyetem címzetes egyetemi tanára, a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum szakmai tanácsadója) ismerteti a kötet célját, valamint röviden felsorolja a 2019-ben megvalósult Tornyai emlékévé gazdag kulturális eseményeit. Ezt követően röviden megismerhetjük a szerzők publikációit.

Az első tanulmányt dr. Nagy Imre írta Tornyai János fordulatokban gazdag életútjáról. A publikáció elején megismerhetjük családját, iskoláit, a művészet iránti korán kialakult szeretetét. Ezt követően megtudhatjuk miért töltött két évet Bécsben, hogyan lett karikaturista, milyen módon nyert szülővárosától tanulmányúttá ösztöndíjat Párizsba, milyen ajándékot kapott ekkor nagyra becsült mesterétől Munkácsy Mihálytól. Hazaérkezését követően hogyan állt neki, hogy „kultúrát teremtsen” Hódmezővásárhelyen. A publikáció további részében a szerző ismerteti Tornyai múzeumszervező munkásságát, magánéleti nehézségeit, képzőművészeti karrierje felívelését, festői stílusának változását, Mártélyon eltöltött éveit, Budapestre költözésének indítékait, Baján tett kitérőjét, a szentendrei művésztelepen töltött

¹ Koszta József Múzeum, történész, régésztechnikus

idejét, szülővárosába történő visszaköltözését valamint halála után műveinek és személyes dokumentumainak kalandos előkerülését.

A második tanulmányban dr. Nátyi Róbert járja körül a festő stílusának és modernizmusának a gyökereit. Az értekezés elején megismerhetjük Tornyai festészetének megítélésében történt változásokat, és a vele foglalkozó főbb monográfiákat. Ezt követően a szerző bemutatja a festő levelezése révén modernizmusának néhány forrását, azt ahogyan külső behatásoktól mentesen kialakította saját festői nyelvezetét, Munkácsy hatását Tornyai festészetére, a stílusalakulásának az eredetét, képeinek egyre fesztelenebbé váló ecsethasználatát, barátja és műteremtársa Endre Béla hatását. A kiforrott művész festészetének újabb változását pusztaképein keresztül és negyvenes éveire kialakuló összetéveszthetetlen stílusát. Ezután megismerhetjük a csendélet festészetét, az akt képeinek megfestését az I. világháború végén, a fővárosba költözésének idején festett portréit és a Szépművészetiben Munkácsy tanulmányozása révén megújuló stílusát. A tanulmány végén olvashatunk érdekes információkat utolsó alkotói korszakának Baján és Szentendrén festett műveinek kiszínesedéséről.

A harmadik tanulmányt dr. Tóth Károly írta Tornyai János szemszögén keresztül és a fennmaradt korabeli dokumentumok segítségével ismerteti Párizsban eltöltött éveit. A publikáció elején a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a fiatal alkotó a városról szerzett tapasztalatait és Munkácsyhoz fűződő viszonyát hazatérését követően elkezdte átértékelni. Nagyon kevés levele maradt fenn erről az időszakról, ami sokáig nehezítette ennek az időszaknak a kutatását. Ennek jobb megismerésében csak a Tornyai-hagyaték 1984-es előbukkanása segítette a kutatókat. Ezután olvashatunk Párizsba történő elutazásáról, anyagi nehézségeiről, az ekkor magyar mecénásoknak készített képeiről, művészi előrehaladásáról, melyet folyamatosan dokumentált szülővárosa felé, 1896-os kényszerű hazatéréséről, majd az év végi visszatéréséről, kapcsolatáról Munkácsyhoz valamint a Julian Akadémián töltött időszakáról.

A negyedik publikációt dr. Tóth Károly jegyzi Tornyai János hozzájárulásáról az alföldi festészet fogalmának megteremtésében. A tanulmány elején a szerző az alföldi festészet fogalmának kialakulását és Tornyai központi szerepét ismerteti. Ezután megismerhetjük hogyan szorgalmazta szülőföldjén az itt élő festők együttműködését, milyen elképzelései voltak a múzeumi képtár megalapítására, hogyan építette ki regionális kapcsolatrendszerét a helyi és fővárosi művészeti központokkal, kikkel hozta létre az Alföldi Művészek Egyesületét és ennek milyen hatása volt. Ezt követően érdekes információkat tudhatunk meg arról, hogyan valósult meg a közel két évtizedes előkészítő munka után az alföldi festészetet bemutató állandó kiállítás

az Alföldi Galériában. A tanulmány végén a szerző ismerteti Tornyai védjegyévé vált stílusát és annak élete során történt változásait, mellyel az alföldi festészet megteremtésében játszott fontos szerepet.

A tanulmánykötet ötödik egyben záró tanulmányát dr. Nagy Imre írta, Tornyai János kapcsolatáról az élete során megismert nőkhöz. A szerző arra tesz kísérletet, hogy a festőhöz szorosabb kapcsolatban álló, eddig ismeretlen nőket is beazonosítsa. A tanulmány elején megismerkedhetünk Tornyai édesanyjához Nyikos Erzsébethez fűződő kapcsolatával és a róla készült festményekkel, a fiatal festő által készített szignálatlan leányportré nehézségekkel és kacskaringókkal teli kutatómunkájával, a földéaki Madonna kép modelljének választott Szabados Leónával, a lány eljegyzésével, házasságukkal majd válásukkal és a feleségéről készített képek történetével. Ezt követően aktfestészet iránti érdeklődéséről, a festményeknek modellt álló lányokról is olvashatunk. A továbbiakban megismerhetjük a festő Kovács Máriához fűződő kapcsolatát, a fiatal lány festői ambícióinak a támogatását, Mári hatását a festőre valamint szakításukat. Ezután megismerhetjük a Budapesten a Benczúr Mesteriskolában Tornyaira nagy hatást gyakorló Holczinger Katalinnal kialakult kapcsolatát, a festészetére gyakorolt hatását valamint elválásukat. A tanulmány végén Proits Rozáliával történő megismerkedésükről és házasságukról olvashatunk.

A tanulmánykötet a művészettörténet iránt érdeklődők számára hiánypótló, nemcsak azért mert a kötet nagyon jó minőségű, hanem azért is mivel Tornyai János festőművész eddig sehol sem publikált festményreprodukcióit és korabeli felvételeinek bemutatásával is jobban megismerhetővé válik az alföldi festészet egyik kiemelkedő alakja.

Nagy Imre – Tóth Károly – Nátyi Róbert: Tornyai. Tanulmányok Tornyai János (1869-1936) születésének 150. évfordulója tiszteletére. Tornyai János Múzeum, 2020.

Summary

The study was published in honor of the 150th anniversary of the painter János Tornyai's birth by János Tornyai Museum. The editor of the book is Imre Nagy PhD (art historian, retired museum director of the János Tornyai Museum). The authors are Imre Nagy PhD, Károly Tóth PhD (art historian) and Róbert Nátyi (dean of Béla Bartók Faculty of Arts of SZTE) who write in five studies about the work of János Tornyai, the creator of painting in the Great Plain.